

Idegenek a faluban 3. Bekerültek Salánkon (A faluban beilleszkedés körülményeinek vizsgálata egy kárpátaljai magyar faluközösségben)

A társadalmi konfliktusok számos formája (vallás, etnikum, származás, rang, stb.) [\[1\]](#) egy-egy faluközösségben időben és térben folyamatosan változhatnak, egymást erősíthetik, gyengíthetik, olykor ki is olthatják. Ezek vizsgálatakor kiemelni egyet-egyet nem csak azért nehézkes, mert a néplélek már-már megfoghatatlan területére visz a kutatás, hanem azért is, mert egyik-másik okot tökéletesen elkülöníteni nagyon nehéz, legtöbbször együtt jelentkeznek és határaik is nehezen állapíthatóak meg, illetve az ember cselekedetei során nem minden esetben fogalmazza meg miért rekeszt ki másokat, okait gyakran maga sem tudja élesen különválasztani.

A paraszti közösségekben a kulturális reflexek inkább visszatartottak az áttelepüléstől. Az idegen számára az új környezetben nem evidens a szokások, kötelezettségek betartása, hiszen másokhoz szokott. Még legjobb indulata ellenére is véthet a szabályok ellen, hiszen új feltételek közt az új falu értékrendje az irányadó s ezeket nem ismeri. Akkor is így van ez, ha két egymás melletti településről van szó. Mindamellet "a faluközösségbe nem egyénként illeszkedik bele valaki, hanem mint valamely család, majd tágabb rokonsági szervezet tagja. (...) egy faluban csak akkor vált valaki teljes jogú polgárrá, ha családi kapcsolatokkal sikerült kötődnie a közösséghez. Lényegében azonban ekkor sem őt, hanem utódait fogadta be igazán a közösség, az idegenből érkezett ember talajtalan maradt, "jött-ment"-nek számított egész életén át." [\[2\]](#)

A kutatás során arra kerestem választ, hogyan fogad egy faluközösség idegenből érkezett embereket, befogadja, kirekeszti-e őket s mindezeket milyen megfontolásból teszi? Megállapíthatók-e olyan általános érvényű szabályok az adott falvakban, melyek mentén

egy-egy személy elfogadása vagy kirekesztése megtörténik? Az élet mely területein jelentkezik élesen ez a magatartás? Másrészt az érdekelt, hogyan értékelik maguk az idegenek helyzetüket az adott közösségben, milyen beilleszkedési problémákkal küzdenek, igyekeznek-e, s ha igen, hogyan igyekeznek elfogadtatni magukat?

Nehezítette a gyűjtést, hogy az emberek egy idegennek (jelen esetben a gyűjtőnek) nem minden esetben mondják el, hogy egyeseket nem fogadnak szívesen, esetleg kizárnak a mindennapi élet több területéről. Ezért mindig olyan ember segítette a munkám, aki helyi lakosként jól ismerte a faluközösséget, és felhívta a figyelmem, ha az adatközlő valamit „szépíteni” igyekezett a látszaton. Az ilyen ellentmondásos esetekben megismételtem a kutatást, illetve több ízben a segítő szembesítette az adatközlőket korábbi kijelentéseikkel.

A néprajzkutatók gyakran foglalkoztak a különféle népességmozgásokkal, migrációs folyamatokkal, (árucsere, vásárok, vándoripar, idénymunkák helyváltoztató mozgása, exogám házasságkötés) [3] illetve a különböző földesúri szerződések vizsgálatával, [4] és antropológiai személyiségvizsgálatokkal.

[5]

Az is előfordult, hogy a faluközösségé szerveződés folyamatát vették nagytit alá,

[6]

mind a mai napig azonban nem született olyan munka, amely a betelepülés körülményeire, nehézségeire koncentrálva figyelné meg a faluközösség befogadó vagy kirekesztő magatartását. Ritka kivételnek számít néhány olyan könyv, mely érintőlegesen említi a betelepülőket figyelembe véve a közösség reakcióját is.

[7]

A probléma pedig egyáltalán nem új keletű, már a Bibliában is csaknem száz alkalommal találkozhatunk a jövevény kifejezéssel. [8] „Olyan személy, aki saját közösségéből, -családjából, népéből- kiszakadva huzamosan tartózkodik egy másik közösség területén, magában vagy szűkebb családjával. Megkülönböztetendő az idegentől (átutazók, követek, stb.), akik csak ideiglenesen vannak valahol, és a foglyoktól, rabszolgáktól, akik külső kényszer alapján vannak ott.” [9]

Mindezek mellett a Néprajzi Lexikon kizárólag a jövevény címszót ismeri, [10] mely történelmi szemlélet a betelepülőt elsősorban a földesúr szemszögéből nézi, így természetesen nem ejt szót az idegenek tájak szerint elkülönülő megnevezéséről és a faluközösség reakciójáról sem.

Írta: Benedek Csaba

2015. április 02. csütörtök, 12:44 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 19:33

A Magyar Néprajz VIII., Társadalom kötetének „Kapcsolatok a külvilággal” fejezetében már jóval kidolgozottabb képet kapunk az elvándorlás-bevándorlás kérdéséről. Szilágyi Miklós jól érzékelteti a téma árnyaltságát, általános képet nyújtva a beilleszkedés nehézségeiről, illetve az elvándorlás körülményeiről, megállapítva, hogy az egyén társadalmi környezetből való kiszakadáshoz „elháríthatatlan kényszer vagy az életkörülmények megváltoztathatásának csábító ígérete szükséges” [\[11\]](#).

A feudalizmus korában más jelentéssel bírt a szülőföld, szülőfalu fogalma, mint napjainkban. A jobbágyok többsége egy helyben, helységben élte le életét s legtöbbjük a haláláig el sem hagyta azt. Azon belül, annak szűk környezetében mindent ismert, (növények használata, gazdálkodás, rokoni kapcsolatok, stb.) míg azon kívül kevés információval rendelkezett. [\[12\]](#) A faluközösségben nem annyira az egyén és egyéniség számított, mint a közösség és annak érdekei.

[\[13\]](#)

Minden faluközösség képez olyan “önvédelmi eszközöket”, melyek segítségével igyekszik felvenni a harcot a rá veszélyt jelentő erőkkel (földesúr, közösségi javak károkozói vagy betelepülők, stb.) szemben. Ez azonban nem csak falvaink esetében van így, hanem elmondható a szabadalmas területek lakóiról is, (kunok, székelyek, hajdúk, stb.) akik gyakran törvényileg szabályozták a betelepülés nagyságrendjét s előfordult, hogy semmivel nem éltek jobb körülmények közt, mint a jobbágyság. [\[14\]](#)

A lakhelyhez való tartozás folytán mindenkitől elvárták a kötelezettségek teljesítését, a szokások megtartását, a szolidaritást jóban-rosszban. [\[15\]](#)

Szabó László Társadalomnéprajz című munkáját alapul véve témám alapfogalmait a következőképpen definiáltam.

Idegen : Olyan személy, aki nem helybeli születésű, hanem később költözött a helységbe s a faluközösség annak tartja. Nincs vérrokonságban a falu lakóival, ezért idegennek tekintik. Nem tekintem idegennek azokat, akik nem állandó lakói a településnek vagy a faluközösségbe nem tartoznak bele, hanem a faluban ugyan, de másik közösséget alkotnak vallási vagy etnikai különbségek miatt.

Faluközösség : Azon személyek összessége, akik a faluban születtek, egymáshoz rokoni szálakkal kötődnek, és az adott településre jellemző sajátos normarendszerrel rendelkeznek, ami minden községben más és más.

A falu fekvése, nemzetiség és felekezeti megoszlása:

Salánk az egykori Ugocsa vármegyében, a mai Ukrajna szőlősi járásában található. Lakossága 2002-ben 2905 fő volt. Felekezeti megoszlás szerint 1454 református, 1403 görög katolikus, 25 ortodox, 18 római katolikus, 5 szombatista.

Nemzetiségek szerint 2316 magyar, 293 ukrán, 17 orosz, 273 cigány, 6 egyéb. [\[16\]](#)

A felekezeti és nemzetiségi megoszlás nem teljesen fedi egymást. A szombatisták kivétel nélkül a környék falvaiból beköltözött ukránok, akik vallásukat a környező falvakban gyakorolják, nem Salánkon. A római katolikusok is idegenek a faluban, ők magyarok, de szintén más falvakból jöttek a településre, csakúgy, mint az ortodoxok, akik többsége még a szovjetrendszer alatt került a faluba. A két legjelentősebb egyház a református és görög katolikus.

A községben legjelentősebb a magyarok száma, majdnem fele-fele arányban református illetve görög katolikusok. Falu települése szerint is erre a két részre oszlik. Az Alvégen laknak a reformátusok, a Felvégen a görög katolikusok. Az előbbieket magyaroknak, az utóbbiakat oroszoknak hívja a népnyelv.

A cigányok nagy része elkülönülve, külön utcában (Csapajev) él, néhányan közülük azonban vettek lakást a magyarok között is. Cigány nyelvet nem beszélnek, anyanyelvük a magyar. 90%-ban református vallásúak, de a templomba egy-két család jár közülük.

Az ukránok nagy száma annak köszönhető, hogy a görög katolikus, magyar anyanyelvűek közül többen ukrán származásúnak vallották magukat. Ezek java része azonban Salánkon született.

Az egyéb nemzetiség száma elenyésző a lakosság számához képest, 2 belorusz, 1 oszét, 1 lengyel, 1 zsidó és 1 bolgár.

Az idegenek megítélése a múltban:

A két falurész (Alvég, Felvég) két teljesen különböző faluközösséget alkotott a múltban, oly mértékben külön élte életét, hogy semmiféle keveredés, vegyes házasság nem volt engedélyezett a másik felekezettel. A táncalkalmak kizárólag külön-külön kerülhettek lebonyolításra, mert ha nem, akkor botrányba fulladt a mulatozás:

„-Az a rivalizáció megvót, mondjuk az én időmbe nem annyira, mint annak előtte (50-es évek). Annak előtte megvót a Felvég, Alvég, vót egy határ itt a postánál, és kész. Nem lehetett a felvégesinek idejönni, az alvégesinek odamenni, mer akkor....bunyó. Bizony ám, olyan verekedések vótak, hogy a belit kiöntötték késsel, a másiknak a baltát vágták a fenekibe.

-Azért, mert átjött?

-Hát azért. Átjött, mikor a táncterem itt vót, a református templom mellett az alvégesieknek. És oda felvégesi nem tehetett be a lábát, mer akkor hétszentség vót akkor, ott verekedés vót belőle. A Kocska Bányi, azért kocska, mert idevágta neki a baltát és úgy maradt a keze.”

A megkülönböztetés már gyermekkortól végigkísérte az embereket egészen halálukig. A gyermekek nem egy osztályba jártak, és nem ismerkedhettek egymással sem. A szülők és a

faluközösség pedig vigyázott minden lépésükre. Ez a jelenség nem kizárólag Salánkra jellemző, a 18. században általános jelenség volt minden faluban:

„...ebben tükröződik az az állandó kontroll is, amit a falu lakosai fölött gyakorolt. A falu szigorúan számon tartotta, ha valaki idegen portára tért be, és ha bezárkózott a házba, a szomszédok máris indultak leleskelni. A tanúk sohasem tartották szükségesnek, hogy mentegetőzzenek, megindokolják, amiért leleskelve vagy hallgatódzva értesültek az elmondottakról. A mai szemmel nézve sokszor visszataszító képet festenek magukról a hasadékokra tapadó vénasszonyok vagy társaikat intim helyzetben megleső férfiak. A 18. században azonban természetes volt ez az állandó kollektív ellenőrzés.” [\[17\]](#)

Egy esetben az egyik negyedikes általános iskolás görög katolikus fiú 1955-ben arra kérte az egyik református lányt, hogy az iskolai tánckör alatt csak vele táncoljon. Adott is neki egy almát ajándékba. Mikor a lány otthon megmutatta az ajándékot s elmondta miért kapta, a nagymama elverte, és azt mondta rá, hogy bűdös kurva. Később is odafigyeltek a fiatalokra, de nem kizárólag a szülei:

„Elkísértek a bálba a szüleim, itt az iskola próbatermében volt a próba. Ilyenkor, mikor leáldoztunk, már nagylányoknak számítottunk. Akik aztán továbbmentek tanulni, de az is, aki itt maradt, azok is férjhez is mentek, mindenkit kísérték a szülők. (...) mindenkinek megvót a saját partnere vagy esetleg lekérte vagy táncolt vele egész éjjel. És akkor a vénasszonyok hát nem jöttek be, az ablakon leskelődtek. Kisszéket is vittek és a próba ablakán így leskelődtek. Vajon kivel táncol? Aszongya a szomszéd asszonyom édesanyámnak, úgy senki sem tud táncolni, mint a te jányod. Olyan csárdást ropott, azzal a ...jaj Istenem azzal a felvégesi fiúval! Na le voltam tiltva a bálból egy ideig, hogy mertem én azzal a felvégesi fiúval táncolni, mikor az görög katolikus!”(1950-es évek vége)

Az erős társadalmi kontroll, a falu rétegződése a szovjethatalommal kezdett el felbomlani. Kezdetben a vallást szorították háttérbe, (betiltották a görög katolikus felekezetet, de a reformátust sem pártolta az államhatalom) illetve elvették a magántulajdont, ami a differenciálódás, a korábbi mérték adója volt. Ennek köszönhetően lazult a hagyományos falu szorítása, ám egyáltalán nem tűnt el.

Salánk lakossága korábban teljesen a földhöz volt kötve. Senki sem akart elmenni, továbbtanulni, szakemberek nem voltak, mindegyiket be kellett hozni. Legtöbbjük aztán a faluban maradt, „elsalánkiasodott”. Kezdetben nem szívesen látták őket, nehezen fogadták

maguk közé. Az igazán zárt, hagyományőrző közösségek jellemzője, hogy idegennek tartanak mindenkit, aki nem a településen született, és a faluközösséghez nem kötődik szoros rokoni szálakkal. [\[18\]](#)

Hasonlóképpen az értelmiséget is idegennek tartják a faluban, ez elmondható a korábbi lelkészre és a jelenlegi lelkészasszonyra is. Minden olyan cselekedetet elítélnék, amihez nem szokott hozzá a falu, vagy nem úgy csinálja.

Az előző református lelkész, Kárpátalján élte le életét, 41 évet szolgált a településen. Rögtön bekerülése után nézeteltérése akadt az egyik görög katolikussal:

„Mikor idekerültem, a legelső szolgálatom volt, hogy egy özvegyet eskettem. Akkor kerültem ide Salánkra. Úgy érdeklődtek, hogy hunnan jöttem, ki vagyok, mi vagyok? Hát azt mondom a gyülekezetnek, hogy én a magyar papnak a fia vagyok Fancsikán. Magyar papnak hívták a reformátust. És a görögöt? Úgy hívták, hogy orosz pap, hát így hívták. Egy ember, aki felszolgált, hozta az ételeket, rácsapott teljes erővel az asztalra. Aszongya megölöm, aki énrám azt mondja, én nem vagyok magyar! Én salánki görög katolikus, de magyar ember vagyok! Megölöm! Hát mondom, pajtásom hát csak ne öljél meg, hát mondom én nem tudtam, hogy maga kicsoda. (...) Tehát ilyenek a salánki oroszok. Ez itt mind egy szálig magyarnak vallja magát.”

Salánkon mindenki jól tudja, hogy a magyar pap a református és a görög az orosz, a népnyelv így hívja, általános ez Kárpátalján, de azt nem tűrték el, hogy egy bekerült mondja ezt, még akkor sem, ha történetesen az a református lelkész volt.

Salánkon a betelepültekre a bekerült szót használták és használják ma is. Ez a kifejezés a Kárpát-medence észak-keleti részében általános.

„-Egy bekerült vállalhatott magasabb tisztséget a faluban?

-Annak idején nem lehetett, kimondottan a falu bírása csak református, nagybajuszú, nagyszarvú ökrökkel lehetett. A szovjethatalom idején összekeveredett- kavarodott minden.

Írta: Benedek Csaba

2015. április 02. csütörtök, 12:44 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 19:33

Aztán lehetett bárki. Ugye bejöttek az oroszok, akkor Szűcs Janit megtették kolhozelnöknek, Rákosit megtették bírónak, akinek soha semmilye, rongyos gatyája vót csak. Vagy hogy fejezzem ki. Hát itt megfordult a dolog teljesen. Aki senki vót, abból lett minden és így tovább. Ez lett. Azé vagyunk ott, ahol vagyunk, mer ilyen kolhozelnököt, meg ilyen szakembereket lettek itten.”

A kommunista idők polgármestere nem salánki születésű volt, nem is tisztelték a helybeliek akkor sem, most sem. Inkább a hibáira emlékeznek ma is. Azok, akik annak idején belesegítettek a kulákok kitelepítésébe el is kellett hagyniuk a községet. Ma a polgármester salánki születésű, de görög katolikus vallású. Elő is fordult, hogy ezt egyesek kifogásolták. Sőt olyan is akadt, aki bekerültnek nevezte, pedig a községben született.

Rétegződés azonban a reformátusok között is volt. A nagygazdákat a görög katolikusok bungírnak nevezték, ami azt jelenti, zsíros paraszt.

Az előző lelkész konfirmációkor sorba állította a gyerekeket, tudás szerint. A gyerekek hajba kaptak, hogy hogyan kerül egy újsoroszi a Milliomos sor elé. A nagygazdák a Millisomos soron laktak, a házasság a szülők engedélyével, de inkább megegyezésével történt:

„A nagypapa ezt mindig mondta. Mert ők így képzelték még akkor el. Mondjuk ők is úgy házasodtak össze, eldöntötte a család. A Juszt mamának tizenkét éves korától szeretője volt Beregen, de a papa megmondta, a mostoha apja, hogy nem: Árpádhoz kell jönni. Nem szerette, de gyönyörűen leélték az életüket. Gyarapítottak, mert a család érdeke így kívánta. Na most a nagypapa is így képzelte. Volt is több jelölt {az unokáknak}, de hát ezek lázadtak. És akkor ezt mindig is mondta, hogy mire kellett nektek egy...miért ezek kellettek, amikor itt volt Salánkon a sok jó parti?”

Itt is járja a mondás, hogy „mér kell más faluba menni fosér, ha van Salánkon szar is”. Az öregek sohasem tudtak megbékélni a helyzettel, hogy idegen és ráadásul idegen vallású {katolikus} menyek kerültek a családba, még akkor is, ha azok történetesen magyarok voltak.

Az idegenek megítélése a jelenben:

A szovjethatalom alatt lassan elkezdett enyhülni a korábbi szigor. Vegyes házasságok kötöttek a görög katolikusok és reformátusok közt, és egyre kevesebb verekedés történt a két nagy felekezet között. Ma már nem bál van Salánkon, hanem diszkó, ahol nem csak alvégesiek, vagy felvégesiek szórakoznak, hanem a környék falvaiból is ide járnak mulatni a fiatalok.

A falu mindkét papja idegen, viselkedésükben elő is fordulnak rendszeresen olyan elemek, amelyek megbotránkoztatják a lakosságot.

A görög katolikus pap szekerezik, lovagol és a szomszéd faluba jár bádogozni a templom tetejét. A salánkiak szégyellik, hogy pap létére tetőt fed. E mellett úgy próbálja a bekerültség érzését feloldani, hogy „lépten-nyomon bratyizik mindenkivel. Minden este bejár a kocsmába sörözni.”

A lelkészasszony azzal botránkoztatja meg a falut, hogy vasárnap kint hagyja a ruhát, ill. rászól a gyerekekre a templomban. Igazából azonban a férjét fogadja a közösség a legnehezebben. Ő nem végzett pap, mégis a felesége mellett ül a templomban, ahova csak papok ülhetnek. Ritkán jár istentiszteletre, a helybeliekkel egyáltalán nem, vagy alig kommunikál. Azt mondják rá, hogy bezárkózik, naphosszat tévézik, olvas és horgászni jár.

„Egy kicsit azt kellene csinálni, amit a salánkiak csinálnak. Kellene egy kis szőlőt kivenniük, kicsit gazdálkodniuk kellene, de betartani a hagyományokat, az erkölcsöt és akkor befogadnák őket.”

A presbitérium tagjait is úgy választja a református közösség, hogy az első, nagygazda családok közül kerüljenek ki, gyakran a képesség kevésbé fontos, mint a származás. A régi református felekezeti iskolából nemrég bejelentették, hogy faluházat szeretnének csinálni. Mikor

Írta: Benedek Csaba

2015. április 02. csütörtök, 12:44 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 19:33

az ötlet felvetődött, és kiderült, hogy a faluban lakó görög katolikus festőművésznak is kerülnének bele képei, azonnal azt kezdték beszélni az emberek, hogy a görög katolikus egyház akarja magát befészkelni oda. Végül beleegyezett a presbitérium azzal a kikötéssel, hogy csak olyan dolog lehet a faluházban, ami a református egyház nézeteit és érdekeit nem sérti. Ehhez azonban az kellett, hogy a falu egyik régi családjának a leszármazottja terjessze elő az elképzeléseket. Meg is mondták nyíltan, ha a lelkészasszony vagy a polgármester (görög kat.) kérte volna őket, nem biztos, hogy beleegyeztek volna, de a régi nagygazda család garancia a faluközösség szemében.

Mint láttuk, korábban sem engedték meg, hogy egy idegen kioktassa a salánkiakat, ez ma sincs másképp. Egy ízben a presbitérium egyik tagjára, egy fiatal, de régi család sarjára rászólt egy idegen lelkész, hogy ne tegezze a lelkészasszony férjét, mire az azt válaszolta neki: „Maga hallgasson, maga nálunk csak vendég!”

Egy tősgyökeres salánki családnak mindig, minden körülmények közt a megfelelő képet kell nyújtania magáról a falu felé. Mindig reprezentálni kell, hogy a család hol foglal helyet a társadalomban. Ha egy ember bekerül ebbe a környezetbe, veszélyezteti a család hírnevét, hiszen nem tudja mit illik s mit nem. Egy bekerült mesélte, hogy egyből látszik rajta, ő nem idevalósi, mivel vasárnap dél elmúltával tereget. A hét utolsó napján harangozásig be kell fejezni minden munkát. Aki nem készül el az ebéddel vagy teraszt seper, az nem helybeli, mert ilyet egy salánki nem csinál. Ez nem változott az idők folyamán, hiába enyhült a szigor. Előfordul, hogy bekerül egy idegen a családba, de akkor a család megpróbálja „betanítani” az idegent:

„Engem körbe fogtak. Úgy mentem el mindenhová, mondjuk a templomba, ahol két nagymama, anyós. Egyedül az elején sehová nem engedtek el. Mert nem is tudtak. Hát itt a templomba meg lett mondva, mikor elmentem, hogy itt nem keresztet vetünk, hanem szépen megállunk, imádkozunk. Ha felállunk, akkor is, tehát mindenre szóltak. Engem megtanítottak teljes mértékbe, mint egy gyereket, amikor járni, meg beszélni. Mindenre. (...) Meg kellett

tanulnom a salánki dolgokat, s én erre nagyon fogékony voltam. Én nem újítottam, mondjuk a sógornőm, ő már...szerintem ezért is nehezebb neki, mindent újlaki módra próbál, én nem. Én elfogadtam, hogy akkor ötfélét sütünk, akkor csináljuk úgy. (...) Nagyon furcsa volt nekem, hogy itt több koma van például, nálunk egy keresztszülő van. Itt legalább öt, minimum. A fiamnak mondtam, hogy Réka legyen ...{otthoni} módi szerint, de beláttam, hogy ez nem jó, mert akkor azt mondja, hogy neki miért csak egy van, hát ugyanúgy Rékának is öt keresztszüleje lett. De van itt olyan család, akinek tizenhét van. (...) Például a gyermeklátogatás itt az egy teljes procedúra Salánkon. Sokkal hagyományőrzőbb, mint nálunk. Nálunk viszel egy fél liter pálinkát, egy doboz csokoládét, ennyi, nem több. Itt a nagyon közeli rokonok mindenképpen meglátogatják, régebben háromszor látogattuk a gyerekágyas anyát és gyermekét. Aki komának lesz majd hívandó vagy közeli rokon, szomszéd, de mostanában már nem, ez egyszer van, de viszont még keresztelő előtt. És akkor főzünk. Tehát akkor van csigaleves, csiganokedli, mert itt a tésztát, azt mindent nokedlinak hívnak, ezt is meg kellett tanulnom, mert nálunk csak a szaggatott tésztát hívják nokedlinak, itt mindent. Na csiganokedli, meg töltött káposzta, fasírt, rántott hús és aztán vagy ötféle sütemény. Ehhez jön még virág, ital. Ezt visszük látogatóba, de még előtte van ilyen rutinlátogatás, ilyen palacsinta, vagy valamilyen egyféle süti, akkor úgy megnézzük a gyereket és akkor mondjuk, hogy ekkor meg ekkor jövünk. Ennek még itt megadják a módját. Ezt is meg kellett tanulnom. Vagy lakodalomba. Itt is visznek pénzt, visznek fél liter pálinkát és virágot is, ami nálunk nem úgy van, nálunk csak pénzt visznek. De ezt itt mindenről felvilágosítottak.”

Mikor megkérlik az idegen leányt, akkor felvilágosítják, ha más vallású, el kell azt hagynia. Előfordul, hogy csak annyit mondanak, hogy most már református templomba fogsz járni, de van olyan, hogy tapintatosan azt mondják, amelyik helységbe fognak lakni a fiatalok, annak megfelelően kell majd viselkedniük. Salánkon is létezik olyan törekvés, mint máshol, hogy az idegenből jött emberek, vagy úgazdagok igyekeznek beházasítani gyerekeiket a tekintélyes családokhoz. [\[19\]](#)

Legkönnyebb dolga annak van, aki teljes mértékben azonosul a környezettel. Felveszi a vallást, mindent igyekszik úgy végezni, ahogy a helybeli lakosok. Aki kicsit eltér valamiben, azt a mai napig megszólják. Bármilyen jól is viselkedik valaki, a háta mögött akkor is csak bekerültnek hívják. Az idegenektől azonban nem csak ezek miatt tartózkodnak, hanem a gazdaság miatt is. Ugyanis akinek helybeliek a szülei, az nagyon könnyen tud segítséget kérni bármikor. Akinek viszont idegenben, messze laknak, az nem tud gyorsan bevethető munkaerőt mozgósítani. Így alakul ki az a visszás állapot, hogy a bekerült kénytelen bér munkást fogadni, amit azonban szintén lenéz a faluközösség:

„Meg ugye az is, hogy hogy fognak ezek boldogulni. Salánkon fontos, hogy a család segítsen, a nagycsalád még megmaradt. Hogy itt nekem nincs a közelbe senki, majd ezek nem fognak semmire haladni, milyen jó, mikor két salánki összekerül, mellette a család, mindenbe tud

segíteni. Egy bekerültnek ez nem működik annyira. {Otthonról} édesanyámnak éjjeli kettőkor kell felkelni, hogy kilencre itt legyen Salánkon. Biztos, hogy sokkal nehezebb helyzetben van emiatt is egy bekerült. Mert nekem akkor napszámot kell fogadnom, míg másnak elmegy az apja meg az anyja. (...) A napszamos munka is nagyon fonák helyzet, mert azt is lenézik, aki állandóan napszámot fogad. Én ezért nem fogadok a kertembe napszámot. Megmondják, hogy ez milyen asszony? Ez napszámot fogad? Ez lusta!"

Salánkon az ünnepeket három napig tartják. Azt mondják, „úgysem jut előbbre, aki két napig tartja”, így aki ezen idő alatt nem ünnepel, hanem dolgozik, az nem a faluban született. Korábban a görög katolikusok és reformátusok nem együtt tartották ünnepeiket, hat éve azonban már a görögök is a Gergely-naptár szerint számítják az időt. Nekik azonban több ünnepük van, mint a reformátusoknak, ezért előfordul, hogy a kálvinistáknak nincs ünnep, míg a görögöknek van. Azonban a reformátusok közül sokan ilyenkor tartózkodnak szekérrel kimenni az utcára, hogy ne essen rosszul a másik felekezetnek az ünneprontás.

Azok, a bekerültek, akik nem tudnak beilleszkedni a helybeli életbe, nem salánkiakkal barátkoznak, hanem a hasonló kirekesztett idegenekkel. A kiejtésen is hallatszik általában, ha valaki más vidék szülötte. Gyakran használ olyan kifejezéseket, amit a helybeliek nem ismernek és ezért nem szeretnek. Még súlyosabb a helyzet, ha nem magyarról van szó. Ebben az esetben meg is jegyzik gyakran, hogy miért nem magyarul beszélnek. Már gyermekkorban látszanak a különbségek helybeliek és idegenek közt néhány esetben. Az egyik bekerült értelmiségi gyermeke például panaszkodott anyjának, hogy nem tud a szomszéd kisfiúval játszani, mert az folyton csak szánt. Az ő játéka az volt, amit apjától látott. A fiatalok közül ma sokan már nem tartják fontosnak, hogy a gyermeküket ugyanolyan vallású ember vegye el, de azt igen, hogy magyar legyen:

„A fiamat sem engedtem vóna meg, hogy egy hucult vegyen el, aki magyarul nem beszél. (...) Most nem számít nekem ilyen vallású vagy olyan vallású. De aki nem beszél a nyelvünket, azt nem engedtem vóna. Nem szóltam bele a fiaim dolgába, de ebbe beleszóltam vóna. És így van a faluban, nagy része a falunak, nem számít, legyen verbőci, legyen pataki, csak az magyar falu legyen. De ha valaki Puskináról hoz egy kislányt, az akármilyen szép vagy akármilyen jó módú, mer Puskinán is vannak azér már jó módú családok, nagyon gazdagok, újjgazdagok, gyönyörű szép házakban laknak, de azok kecskések...

Azokra a családokra, ahova több idegen és más vallású ember került be, azt mondják a faluban, hogy széthullottak, szétforgácsolódtak.

A korábban említett értelmiség közt jelentős számban találhatunk idegeneket. Az orvos egy orosz származású férfi, akinek a felesége orvossegédként egy másik magyar faluból került a közösségbe. Elmondása szerint neki soha semmi baja nem volt a faluval, mert igyekezett kivonni magát mindenből. A szokásokat nem vette fel, nem hívott öt komát, nem járt gyermekágyas anyát látogatni, stb. Ha lakodalomba hívták, nem ment el, komaságot sem fogadtak, kivonták magukat a falu életéből, mert elmondásuk szerint nem voltak rájuk szorulva. Földjük nem volt, nem kellett megművelni, házukat segédmunkásokkal építették fel. Így „sikerült” gyakorlatilag a falu mellett élniük külön életet. Mások azonban elmondták, hogy pár nappal ezelőtt sok helyen járt a felcsernő, hogy három liter búzát kérjen a kislibáinak. Mivel földdel nem rendelkeznek, Szőlőstre pedig nem akart ilyen kicsi dolog miatt beutazni, kérni akart az emberektől. Senki sem adott neki.

Salánkon, tehát korábban a föld volt a társadalom alapja, és a szovjet hatalom alatt indult meg a korábbi differenciálódás megszűnése, de ma is nagyon erősek a hagyományok. A faluközösség korábbi rétegződése ma is domináns, egyedül a felekezeti vegyesházasságokban engedett a társadalom. Az egyes társadalmi konfliktusok ma is erősítik egymást, éppen úgy idegen, aki más faluban született, mint aki más nemzetiségű, vagy vallású. Mindenben meg kell felelni az adott falu elvárásának, attól eltérni nem ajánlatos.

Az idegenek megítélésében a legfontosabb kritérium mindegyik közösség életében, hogy ne legyen más nemzetiségű. Bármennyire enyhült is a korábbi szigor, abban mindehol egyetértettek, hogy a más anyanyelvű betelepülőt nem szívesen látják maguk közt. A vallás másodlagos volt ebből a szempontból, bár korábban ez is éppoly kizáró ok volt, mint a nemzetiség.

Az adott településen minden kisebb közösség (család, rokonság) odafigyel továbbá arra, hogy amennyire lehet zökkenőmentessé tegyék az új rokon beilleszkedését, ha az beházasodott, ezért mindent előre elmagyaráznak neki, hogy tudja, hol a helye az adott településen, az adott családban. Az ilyen idegen, már félig a közösséghez kötődve kevésbé jelent „veszélyforrást” a társadalomnak. Éppen ezért súlyosbító körülmény, ha a jövevény másik jövevényyel érkezik, mert így teljesen kívüláll a közösségen. Az ilyen párokat általában kirekeszteni igyekszik minden falu.

A legkönnyebben akkor fogadnak el valakit, ha mindenben alkalmazkodni igyekszik a falu életéhez, ez azonban soha sem lehet tökéletes, mert mindenki alapvetően más szokásokkal bír, ha másik közösségben nő fel. Akárhogy alkalmazkodik azoban valaki, egy hagyományőrző közösségben mindig érezni fogja kívülállóságát, amit sok szorgalommal, munkával, kitartással lecsökkenthet a minimumra, de megszüntetni sohasem tud. A gyermekei már új környezetben

befogadást nyerhetnek a faluközösségbe, de előfordulhat, hogy konfliktushelyzetben generációkon keresztül felhozzák a felmenők idegen származását.

A befogadást mindig elősegíti, ha a bekerült jól munkabírásu, szorgalmas, a faluközösség ugyanis nagyon fontos kritériumnak tartja, hogy dolgozók legyenek tagjai. Munkája révén könnyebben elismerik az embert, még akkor is, ha idegen.

Az idegenek megítélése mindig, mindenhol lokális, nem csak a falu korábbi rétegződésétől, múltjától függ, nem kizárólag jelenétől, az idegen magaviseletétől, alkalmazkodóképességétől, hanem a társadalom változásától is, mely lehet belső fejlődés és külső hatás eredménye egyaránt. A társadalmi konfliktusok így folyamatosan változva erősíthetik vagy gyengíthetik egymást attól függően, hogy milyen tendenciák érvényesülnek az adott falu életében.

Felhasznált irodalom:

Arthur E. Imhof

1992. Elveszített világok. Budapest

Á. Varga László (szerk.)

1991. Rendi társadalom-polgári társadalom. Társadalmi konfliktusok 3. Salgótarján

Balassa Iván

1985. Az aratómunkások Magyarországon. Budapest

Bánkiné Molnár Erzsébet

én. Jászkunok a XVIII-XIX. században. Történelmi és néprajzi tanulmányok Debrecen

Bárth János

1997 Szeremlei vallomások. In.: Cumania 11. Kecskemét

Biblia

1992. Magyar nyelvre fordította a Magyar Bibliatanács Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága, Budapest

Bodó Julianna, Oláh Sándor (szerk.)

1996. Elmentünk? Székelyföldi életutak. Csíkszereda

Bodó Julianna (szerk.)

1996. Elvándorlók? Vendégmunka és életforma a Székelyföldön. Csíkszereda

Dankó Imre

1976. Vásártörténet, hídvásár. Debrecen

1992. Régi vásáraink világa. Debrecen

Dankanits Ádám

1983. A hagyományos világ alkonya Erdélyben Budapest

Dimény Attila

2000. Oroszfalu változó társadalma a 20. század első felében Szakdolgozat, kézirat

2002. Oroszfalu demográfiai képe In.: Kézdivásárhely képes kalendárium (Kocsis Károly szerk.) Kézdivásárhely

Keményfi Róbert

1994. Etno-kultúrgeográfiai vizsgálatok két román-magyar faluban. Debrecen

Magyar Néprajz (főszerk.: Paládi-Kovács Attila)

2000. VIII. Társadalom Budapest

Móricz Zsigmond

1960. A boldog ember. Budapest

Nagy Olga

1989. A törvény szorításában (Paraszti értékrend és magatartásformák). Budapest

Papp László

1940. A kiskunhalasi tanyatelepülés kialakulása. In.: MNM Néprajzi Osztályának Értesítője XXXII. 285-310. Budapest

Peterdi Vera

1995.Kun származástudat a 20. Században. Esettanulmány

Kunszentmiklósról. In.: Néprajzi Értesítő LXXVII, 209-216. Budapest

Szabó István

1937. Ugocsa megye. Budapest

Szabó László

1979.A magyar rokonsági rendszer. Debrecen

1979. A jász etnikai csoport I. Szolnok

1982. A jász etnikai csoport II. Szolnok

1982. Jászság. Gyoma

1992. Tiszaörs rekatolizációja és népességének kérdése a XVIII. Században; valamint Tiszaörs társadalma. In: Szabó István (szerk.). Tiszaörs. Tanulmányok a falu múltjából 1993. Társadalomnéprajz. Debrecen

1993. Társadalomnéprajz. Debrecen

1998. A munka néprajza. Debrecen

Szilágyi Miklós

2000. otthonteremtés, faluközösséggé szerveződés – idegenben. In: A paraszti múlt és jelen az ezredfordulón. Szerk: Cseri Miklós-Kósa László-T. Bereczki Ibolya. Szentendre

Sz. Morvai Judit

1956. Asszonyok a nagycsaládban. Budapest

Takács Lajos

1976 Egy irtásfalu földművelése. Budapest

Tárkány Szűcs Ernő

1981. Magyar jogi népszokások. Budapest

Tátrai Zsuzsanna

1994. Leányélet. Budapest

Viga Gyula

1990. Árucseré és migráció Észak-Magyarországon. Debrecen

Rövidítések jegyzéke:

én.-év nélkül

1Móz-Mózes első könyve

2Móz-Mózes második

[1]Bánkiné Molnár Erzsébet én. 83., Á. Varga László (szerk.) 1991.

[2] Szabó László 1979. A magyar rokonsági rendszer. 81.

[3] Viga Gyula 1990, Dankó Imre 1976,1992, Balassa Iván 1985.Dimény Attila 2000

[4] Bárh János 1997. Szeremle falu határperében egy idegen rácot kérnek fel, hogy a török idők alatt ottjártában tapasztalt határokról beszámoljon. A kérdéses személy azonban az eredeti viszonyokat nem tudhatta valójában, ezért a pert Szeremle nyerte meg.

Takács Lajos 1976. A kommunizmus idején a summásfaluban a kötelező falu kulákját úgy állították elő, hogy -mivel mindenkinek kevés földje volt-, két, faluba települt családot (apa és fia gazdasága) összevontak, majd őket írták a kuláklistára.

[5] Bodó Julianna-Oláh Sándor (szerk.) 1996, Bodó Julianna (szerk.) 1996.

[6] Szilágyi Miklós 2000. Szabó László 1992.

[7] Ezek többsége a paraszti értékrenddel, magatartásformákkal foglalkozik s ennek kapcsán kerül szóba az idegenek megítélése a faluban. Nagy Olga 1989. 1990. Tátrai Zsuzsanna 1994.

[8] Biblia 1992. Jövevény volt Lót Sodomában (1Móz 19,1-10), Ábrahám Kánaán földjén (1Móz 23,1-7), Mózes Mindjában (2Móz 2,21-22), stb.

[9] Dr. Bartha Tibor (szerk.) Keresztyén Bibliai Lexikon 2000. 776.

[10] Ortutay Gyula (főszerk.) Török Katalin 1987. 688.

[\[11\]](#) Paládi-Kovács Attila (főszerk.) Szilágyi Miklós 2000. 831.

[\[12\]](#) Dankanits Ádám 1983. 62-63.

[\[13\]](#) Arthur E. Imhoff 1992.

[\[14\]](#) Papp László 1940.285-310., Peterdi Vera 1995. 209-216. "Nehezen fogadtak be maguk közé bárkit is:"Úr akárből lehet, de kun nem lehet"-mondogatták."

[\[15\]](#) Tárkány Szûcs Ernő :1981. 51-68.

[\[16\]](#) A hivatalos népszámlálás (2002-es) eredményét nem bocsájtották rendelkezésemre. A fenti adatokat Kész Rita 2002-ben végzett saját gyűjtése alapján közlöm. Mind a felekezeti, mind a nemzetiségi adatok önkéntes bevallás alapján készültek.

[\[17\]](#) Tóth István György 1990. 47. In.: Rendi Társadalom, polgári társadalom 3. Társadalmi konfliktusok Á. Varga László (szerk.)

[\[18\]](#) Nagy Olga 1989. 20-22.

[\[19\]](#) Szabó László 1982. Jászság 35-37.